

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUB DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
10 Lei pe an

ȘTIRBEI-VODĂ

— CU PRILEJUL TIPĂRIII CORESPONDENȚII SALE ¹⁾ —

Domnia lui Știrbei-Vodă e, pentru prieteni, pentru dușmani și pentru istoricul nepărtenitor o perioadă, de și scurtă, dar interesantă din istoria noastră contemporană.

Acești cinci-șese ani represintă întâiu un regim special, acel al Convenției încătușătoare de la Balta-Liman, al tiraniei celor două suzeranități bănuitoare. Domni numiți, Domnii cu soroc, Divane ad-hoc, chemate numai pentru luarea socotelilor său pentru împrejurări neobișnuite. Acesta e cadrul vieții politice, care se zbuchimă mai mult decit ori-cînd, zguduia de pașimi ce urmăresc bietul «tron» de indoită vasalitate ori locurile de trufie sau de ciștig din apropierea lui.

Apoi în acești ani cade rătăcirea pribegilor de la 1848 în lumea largă a Apusului, apostolatul lor, cînd folositor, cînd serios numai, cînd mai puțin decit serios, dar totdeauna călduros, desinteresat, patriotic. Atunci se scriu pentru a pregăti viitorul cărțile, articolele de revistă, coloane de gazetă care au răspîndit în Europa cunoașterea numelui românesc, a trecutului și idealelor românești, și au făcut astfel mult bine.

Tot în această perioadă se face în țară o eselență politică practică. Apărîndu-se față de străinătatea cotropitoare prin cea mai corectă și mai politicoasă — dar nu umilită — dintre purtări, Domnii Convenției, veniți după Domnii, ceva mai puțin nenorociți, ai Regulamentului Organic, caută gospodărește de trebile mărunte și de problemele cele mari, de carantine, de jandarmerie, de grăniceri, de oastea cea nouă, care trebuia să-i asigure și de primejdia unei răsturnări ca a Bibescuului la 1848; se îngrijesc de muniții, de tunuri, cumpărate unele, cerute altele de la stăpînul din sus sau de la stăpînul din jos, de școli mici și de școli înalte, de instituții boierești

¹⁾ Formează prefața la: *Correspondența lui Știrbei-Vodă. I. Correspondența politică*. București. 1904, in 8°.

pentru învățătura copiilor bogați și de ferme-model, de șosele, de căi ferate chiar — de care se vorbește acum întâia oară —, de porțuri, de flotilă, și de atâtea altele. Dar, în același timp, ei au curajul trebuitor ca să se apropie, așa șubrezi cum se simțiau ei, de întrebări atât de grele cum era legea agrară, care a fost prefăcută de dinșii, situația călugărilor greci și a mănăstirilor închinată către Locurile Sfinte și chestia vămilor după tratatele nouă.

Țerișoarele din care s'a alcătuit, peste cîțiva ani după plecarea lui Grigore Ghica din Moldova și a lui Barbu Știrbei din Țara-Românească, Principatele-Unite, adică România una și nedespărțită, — s'au folosit fără îndoială de pe urma acestei cîrmuirii prea stingherită și supraveghiată, prea mărgenită ca să poată îndrăzni ceva strălucitor, dar destul de luminată, de harnică, de iubitoare pentru ca să nu lase nici-o singură zi neîntrebuințată, în cerul îngust de activitate pe care-l trăsese, după înnăbușirea Revoluției din 1848, sabia Muscalului și a Turcului.

De Grigore Ghica, un luptător pentru Unire și o frumoasă figură de visător nenorocit, căruia prigoniri nemeritate i-au pus mai târziu pistolul la timplă, de Grigore Ghica, prietenul revoluționarilor cari au impus felul lor de a vedea și în judecarea evenimentelor trecutului, — posteritatea și-a adus aminte, și cununa laudelor nă se usucă nici-odată pe mormîntul său înstrăinat, unde s'a aruncat însuși în clipa desperării.

Ea a fost mai aspră cu Știrbei, asupra căruia căzuse neconținut, în cursul celor cîțiva ani de stăpînire, batjocura aruncată de Eliade, care avea să-și răzbune prăbușirea sa din Olimpul Republicii romîne, de Bolintineanu chiar. El a fost în ochii ei un «gospodar», trăind din mila Rușilor, în tovărășia Rușilor, cu gîndul la îmbogățire și la păstrarea cit mai mult timp în Scaun; un om al fiecărei zile și al fiecărui ceas, fără scopuri depărtate și cu totul lipsit de pasiune, de poezie; — pe lingă aceasta, îndărătnic prigonitor al oamenilor de la 1848, pe cari nu i-a lăsat să se apropie de pămîntul patriei, nici atunci cînd ochii lor lacomi de lumina zărilor de acasă se acoperiau de negurile morții, ca Bălcescu. Dacă n'ar fi Bibescu, și mai urgisit, nu s'ar recunoaște poate lui Știrbei nici guvernul său priceput și activ, *gospodăria* bună a răului «gospodar».

Judecata aceasta, care se înțelege de altmîntrelea, e nedreaptă. Sîntem destul de departe ca să spunem aceasta.

Știrbei avea mari însușiri, care trebuie ținute în samă cel puțin cît defectele. Era unul dintre cei mai luminați oameni ai generației sale, era un lucrător de o hărnicie deosebită și avea o conștiință a datoriei sale cum numai foarte puținii se întimplă s'o aibă; pe lângă aceasta, spiritul de bună și cuminte orînduială îl stăpînia în toate împrejurările, făcîndu-l să înceapă numai lucruri pe care le putea duce la capăt bun. Sentimentele sale le exprima fără nehotărîre, și se putea răzima cineva pe prietenia lui. Era, de sigur, un perfect om de onoare, într'un timp cînd intriga plăcută Orientalilor, minciuna lăudată ca o dibăcie, reaua-credință prefăcută într'o putere, rămășițe ale veacurilor rele, erau încă în toată înflorirea lor și se putea vedea un Suțachi, director al unei foarte însemnate Instituții de caritate, coborîtor al unei familii domnești, luînd calea hotarului cu bani de haram supt haina sa stropită cu decorații.

Sentimente de apostol n'avea, ce-i dreptul, și el cerea să i se plătească până într'un ban lista civilă, precum și el plătia tuturor până într'un ban. Ținea la putere, poate și fiindcă era încredințat că o întrebuițează mai bine decît altul. Măsurile sale sînt aspre une ori până la cruzime, dar aceasta venia din nemlădierea principiilor din care pornia. În societatea internațională a marilor centre el se simția prea mult acasă, dar cine n'avea atunci astfel de aplecări, ce trebuie să se osindească cu toată energia, cînd e vorba de oamenii de astăzi, trăind în Statul român și în mijlocul culturii romîne, care lipsiau de o potrivă la 1840-50?

El era un fiu de boier, crescut în Franța Restaurației, ocrotit apoi de Chiselev. Trei împrejurări care explică în de ajuns spiritul său conservator fără șovăire, cultul său pentru ordine, pentru disciplină, pentru orînduiala neclintită în toate lucrurile; adevărata groază pe care o avea față de orice însemna sa amintia Revoluția. Nu era, de sigur, mai puțin patriot decît alții — măcar pentru munca pe care o cheltuisé pentru țara sa—, dar se temea de vorbele mari așa de mult, încît nu zicea decît «limbă valahă», «limbă moldovenească», văzînd în cuvîntul «Romîn, românesc» un fel de steag tricolor al anarhiei. Gîndul lui mergea până la Unirea Principatelor, până la răscumpărarea de la Turci printr'o plată odată pentru totdeauna, dar pentru ca să ajungă acolo el știa o singură cale: a stabilității roditoare, a siguranții statornice în toate. Deosebirea între el și revoluționarii pe cari nu i-a iertat nici-odată poate, era aceea că lui i se părea mai grabnică întemeierea înlăuntru decît liberarea de legăturile cu străinul, pe cînd ceilalți înțelegeau să înceapă întăiu cu aceasta, nefiind timp de așteptat între fălcile deschise.

Ei aũ fost — cu toată tinerețã lor — cei cu dreptatea, dar aũ uitat prea mult pe urmã, dupã izbîndã, programul de muncã modestã în interior pe care-l desfășurase și începuse a-l realiza Știrbei. În fața biruinții lor, Domnul de la 1849-56 s'a retras în umbrã, cãutînd în strãinãtate, la care ținea de sigur prea mult, odihna bãtrînețelor sale. Dar, cînd pe tronul românesc stãtu principele Carol, el se întoarse în țarã și sprijini din toate puterile sale, prin el și prin fiii sãi, stãpinirea cea nouã, de la care el aștepta — și nu s'a înșelat — împlinirea idealului sãu: *stabilitatea*.

N. IORGA.

ICOANE VECHİ:

ANTON PANN

*Psalt înțelept, comoarã nesecatã
De basme bãtrînești și vechi zicale,
Rapsod glumei, iubit de mahalale
Carã rãsunã de cîntece odatã,*

*Ce-mi pasã dacã criticii de azi catã
In versul tãu greșeli gramaticale:
Eu te slãvesc de dragul muzei tale,
Apusã azi cu lumea ei uitatã.*

*Te vãd blajin, muncind din grei, iar seara
Stai în cerdac, îți acordai ghitara,
Cîntai vre-un psalm, vre-o doinã, mici balade...*

*De prin vecinã, pîndiaũ pe la fereste,
Oftînd în tainã, tinere neveste
Și pe furiș îți aruncaũ ochiade...*

ST. O. IOSIF.

TRADIȚII DESPRE ȘTEFAN-GEL-MARE

Am tipărit câteva legende despre Ștefan scoase din culegerea d-lui S. Teodorcsu-Kirileanu; adăugim câteva, necunoscute, pe care ni le trimete cunoscuta adunătoare de folclor, d-na Elena Niculița-Voronca.

1. FELURITE.

Ștefan-Vodă era împărat pe locurile acestea, și el, de câte ori avea să pornească la o bătaie, mai întâiu mărita zece fete sărace, cu zece feciori, îi înzestra și apoi pornia — și totdeauna biruia.

Cînd a mers Ștefan la sihastru și i-a dat pește să mănînce, — îndată după ce a mîncat, l-a luat sihastrul pe Ștefan și s'a pus amîndoi să cetească în cărți, ca să învie peștele din oasele ce au fost rămas, să-î dea drumul înapoi în părăul «Oranitului», și atîta au cetit, pînă peștele a înviat.

(De la d. Gh. Melneciuc, Broscăuți.)

2. LA BORDEA ÎN PĂDURE.

Ștefan-Vodă, cînd a avut bătălie cu Turcii și a mers la sihastrul din munți, care-și avea casa în stîncă, ca să-l întrebe, ce să facă să poată birui pe Turci —, sihastrul i-a zis că mai întâiu să se culce, și apoi îl va învăța. A dormit Ștefan pînă la miezul nopții; la miezul nopții s'a auzit un clopoțel. Sihastrul s'a dus și l-a trezit: «Scoală-te și te du la locul unde se împreună cele trei păraie, intră în apă și te uită spre cei trei munți și ieă sama, că vei vedea ceva. Apoi să vii să-mi spui». Ștefan s'a vîrit în apă pîn' la genunchi, s'a uitat la Răsărit, n'a văzut nimic. S'a uitat către amiază, iar n'a văzut. S'a uitat la asfințit și a văzut pe munte o luminare arzînd. Apoi s'a uitat mai la vale, spre miezul nopții, și a văzut trei luminări arzînd. A venit la sihastru și i-a spus: «Acolo unde ai văzut arzînd numai o luminare, să faci o cruce, — iar unde ai văzut arzînd trei luminări, să faci o mănăstire, și atunci vei birui».

El a făcut mănăstirea Putna, și apoi a mers de a bătut pe Turci la Bănila Moldovenească și i-a alungat pîn' dincolo de Iași. Apoi s'a apucat după sfatul sihastrului, și a făcut mănăstirile: Suceviței, Homorului, Voronețului și a Dragomirnei, — și, cînd a fost cu mănăstirile gata, și-a luat oastea ce-o avea și a plecat la Iași. În Iași avea palatul său care se vede și astăzi, — iar supt palat avea o tainiță, care da într'un drum ce ducea pe supt pămînt, pînă în pădure la Bordea. Ștefan s'a pornit cu oastea, pe supt pămînt, căci n'avea așa multă ca să poată da piept cu dușmanul, și, ieșînd în pădure, a tăiat copacii ușor pe dedesupt, legîndu-î de vîrfuri cu niște odgoane, care toate se strîngeau la un «vîrtej». Turcii, auzînd

unde se află Ștefan, au năvălit cu oastea în pădure. Ostașii au sucit virtejul și copacii au căzut peste Turci, și i-au ucis pe toți: numai vr'o ciți-va au rămas; aceia s'au dus de au spus și altora ce au pățit, — și de atuncea n'au mai venit Turcii în țară.

Ștefan-Vodă, când a murit, a poruncit să-l aducă de la Iași mort, și să-l îngroape la Putna, alături de sihastrul, sfătuitoarea sa, și așa s'a făcut: ei sint amindoi într'un mormint îngropați.

La Bordea se află o cruce, făcută de Ștefan-Vodă. La gura tainiții, pe unde a ieșit cu oastea, și lângă cruce se află un izvor, numit «Izvorul Bordeianului», — izvorul unui hoț mare, ce prăda țara, și care a trăit în urma lui Ștefan-Vodă. El și-a avut locuința cu tâlharii săi în acel drum de supt pământ, și de la dînsul și-a luat numele apoi satul «Bordea».

(Auzită de la Gh. Sauciu, din Clucuceța, Cernăuți, care a umblat mult ca lucrător pe la Putna, pe la Bordea, etc).

3. CE ÎNVĂȚĂU PĂRINȚII PE COPII DE DEMULT.

Noi de la părinți știm că Ștefan-Vodă a alungat pe Turci de aici, și noi pentru dînsul trebuie să ne rugăm sara și dimineața, pentru iertarea păcatelor lui, și să batem mătăni, că ne-a scăpat de păgini.

(De la Gheorghe Popescu, Broscăuți.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ELENA VORONCA.

SĂRBĂTOARE

Curg valuri de muzică lină,
În ramuri cu floare-î sobor,
Jar grelele ramuri se 'nclină;
Albinele murmură în cor.

Măi limpede-î apa și cîntă,
Jar sufletu-î azi măi curat.
Eternă Duminică sfîntă
De-acum Dumnezeu a durat.

Tu treci ca un înger cuminte
Și alba mătase'î ferești,
Ducînd trandafiri la morminte
Și stumpele'î lacrimi cerești.

Un clopot cu gura-î rotundă
În unde'și dă sunetul tot:
Mă 'ndeamnă cu fie-ce undă
Să cred și să sper — și nu pot...

ION BİRSEANUL.

CUCOANA VASTICA

În mahalaua Birjarilor, o căsuță tupilată, sub un acoperemînt de draniță încărcat de mușchi și buruene. De jur împrejur, sub streșina joasă, un cerdac înfegrit de ploii.

În răcoarea dulce a asfințitului de Cireșar, pitpalacul din cușca cu rețea de deasupra ușei, nu mai tace: «pit-palac... pit-palac...» Mai încolo, într'o cușcă cu sîrmele împodobite cu lînă roșie, o mierlă fluera cu foc.

Prin bătătura casei se leagănă ca o rață leșască cucoana Vastica: cu nasul roș ca un ardeî, în umbra grimelei albe; de-asupra buzelor groase îi mijeste o mustață sură (semn că-î supărată foc cucoana Vastica: cînd e cu chef, rade mustața cu perdaf) și-î supărată foc, fiindcă cei doi chiriși nu i-au plătit chiria și n'are ce trage la măsea. Vorbește singură:

«Auzi dumneata... marțafoii! să nu-mi plătească ei dreptul mieu... Dacă nu-mi pun marțafoii banii în palmă până diseară, să plece din casa mea... Ducă-se învîrtindu-se ca ciocirlia, cite zile's într'un an, și să-î vad cînd mi-oî vedea ceafa... Ți-ți-ți! și Nae nu mai vine! Ce-o fi stînd atita, frate?...»

Domnu Nae e jumătatea dumisale, adică vorba vine; dar mai bine am zice sfertul dumisale: fiind-că dumneaei e foarte bine zidită—prea bine; — iar domnu Nae: pielea întinsă pe oase.

Cucoana Vastica se așează pufnind pe pragul cerdacului, își răsucește o țigară cît degetul și scoate fum gros ca pe gura unui coș.

Cînd are bani albi, nu-î ține pentru zile negre: face nopți albe trăgînd la măsea vin de la circiuma de peste drum: *La botul calului Iancu Sterea*, pe ferestrele căreia stă scris cu cretă, cu litere de-o șchioapă: «Vin de Odobestî, vin de Nicorești, și pelin de Trânsval». Ei, dar acum n'are bani, și pace, și sticlele colorate de la «Botul calului Iancu Sterea», îi fac cu ochiul, — și cucoana Vastica e Dunăre de minioasă.

«Auzi dumneata lichelele dracului... Ducă-se învîrtindu-se ca ciocirlia... Ți-ți-ți, și dumnealui nu mai vine... Nae, Nae, arză-te para focului, Nae, cum imi mănînci tu tinerețele, Nae...»

Asfințitul își așterne umbrele peste mahalaua săracă. Pe geamurile deschise ale căsuțelor tupilate se aprind uneori fulgere roșii. Pe la porțițe, staî de vorbă cumetrele cu mîinile subsuori. Pe o bancă, în lenea asfințitului de vară, pirotește un muscal bătrîn, răzâmat de-o poartă albastră, cu chipul spin și sbîrcit perdut pe jumătate în umbra cozorocului unei șepci albe. În fundul uliței, în nouri rumeni de praf, să leagănă un moșneag pitic cu flașeta 'n spate, și 'n urma lui se ține lanț o droae gălăgioasă de copii. Moșneagul își mută caterinca din spate pe-un genunchi, și prinde a răcina un vals melancolic. În vîlburî luminoase de praf, ștregarii desculți, țipă, dau din mîini, se învîrtesc într'un picior. Într'o ogradă, în umbra unui nuc rotat, două fete prind să joace, înghinînd după minavetă: «Baaărca pe vaaalu-uri, saaală ușor...» De supt umbrarul

circiumei, doi soldați cu bonetele pe-o sprinceană bat țațoși în masă cu baionetele și strigă într'un glas, la băiatul care frige mititei și toacă cu cleștele în grătar pe tactul valsului: «Ei, băeate, înc' un sfert de pe-lin de Transval...»

Supt nuc, fetele se 'nvirtesc alene și-i fură cu coada ochiului pe soldați. Ei își rășchirează picioarele, scot cu ifos pepturile înainte și-și răsucesc tullele de mama focului.

Cucoana Vastica asvirle mucul de țigară și intră bodogănind în casă. După ce aprinde lampa, se așează grecește în fundul divanului, face țigări groase cât degetul, una după alta, scoate, pe nas și pe gură, fum ca pe coș, își chinuește mustața și vorbește singură în fumăria de cafea.

Chiriașii nu-i plătesc și pace; dacă nu-i plătesc lichelele și pușlamalele până mine, să se care din casa ei. Și Nae nu mai vine! Veni-i-ar numele să-i vie de vagabond!

În ungherul din spre soare-răsare, sub un ștergar alb, doarme în umbră icoana Sfintului Spiridon cu comănac, în miresme de sulcină și busuioc. Prin ferestrele deschise vine, cine știe de unde, suspinele flașnete. În cenușa caldă a serei de vară, felinarele strimbe pun cărbuni de aur.

Cucoana Vastica a tăcut: se gîndește iar la Nae. Nu mai vine vagabondul de Nae! Așa i-a mîncat, arză-l para focului, tineretele. Ridică ochii la icoană: «Cum îl rabzi, Sfinte Spiridoane, cum îl rabzi! Nae, firi-i al ciorilor de Nae, pe unde te mai poartă dracul, Nae!»

Și amintirile o cuceresc și-aduc în sufletul dumisale melancolia asfiniturilor de odinioară.

He-hei (aici cucoana Vastica oftează din baerele inimei, — «Of-of!» — de era cît pe ce să stingă lampa), cînd era ea la maică-sa fată, cum mai umblau flăcăii pe dinnaintea porțiței... Uite așa 'ndeseară cu Niță 'n frunte, — Niță, chipos și 'nalt și cu floare roșie la ureche. — Ce mai cruce de voinic era! — Și ce ochi, ce ochi mai avea, of Doamne! cînd se uita odată la ea, știi colea, pe sub gene, cum știa el, pehlivanul, îi trecea Vasticăi o săgeată prin inimă. D'apoi mustați negre ce-avea tilharul: pană de corb, pană de corb, nu ceva, și răsucite-răsucite, ca coada rățoiului. Parcă-l vede: cînta, săracul, de se omora, din gură și din armonică, de inimă albastră, — și unde ofta drept geamul dumisale: «Of-of-of!», de răsună mahalaua Teișanilor. Ce vremuri, ce vremuri! De ce nu l'a luat ea pe Niță, verde ca un brad; nu pe putregaiul de Nae, să-i mănince tineretele. Sărmanele ei tinerete... Of-of, suflete rupe-te, inimă despică-te!

* * *

În lumina dimineții, frunzele umede scutură boabe scînteietoare de rouă.

Un stol de vrăbii s'abate gălăgios pe zaplazul înneecat de bălării.

Rîndunele ciripesc vesele, și scriu linii pe lîngă cuiburile cu ferestruți negre pline de ciocuri galbene.

În cușca cu rețea, pitpalacul nu mai tace.

În cușca de alături miera îi zice cu foc. Cucoana Vastica, cu mustața rasă cu perdaf, și cu nasul mai roș ca de obicei, stă grecește pe pătuceanul din fundul cerdacului și trage tacticos din țigară și soarbe din cafeaua turcească. Din când în când, ridică capul: sprincenele negre, cit degetul de groase, i se urcă până la mijlocul frunții și ochii rotunzi țin-tesc cu dragoste miera neastîmpărată:

«Așa, zi-i înainte, draga maichii țigancă... Zi-i măiculită, cu foc... Șapte găște potcovite, tra-la, la-la-la... Așaaa, zi-i cu foc...»

Și gura mare a Cucoanei Vasticăi se întinde până la urechi într'un rîs mut, apoi se strînge pungă, și înghină fluierînd miera cîntăreață.

Domnu Nae: lung, slab, cu gîtul de bitlan, spîn ca'n palmă și cu ochii spălăciți, mătură prin cerdac, îmbrobodit cu'n bariz galben, cu șortul dinainte și cu picioarele goale în papuci.

Cucoana Vastica aruncă țigara:

«Da bine Nae, ce nu umbli măi repegior?.. Ce-ai pătitără, Nae, pe ziua dă azi?.. Aoleo... firi-i-ai al dracului... Măi repede, Nae, că m'apucă alte alea... Măi re-pe-de firi-i-ai...»

Domnu Nae se oprește indignat:

«Vastică, nu te pronunța, Vastică!

— Ba am să mă pronunț, papugiule!

— Vastică, nu te pronunța, Vastică, că am și eu *ambițul* meu, Vastică!

— Arză-te para focului cu ambițul tău cu tot de marțăfoi...»

Și Cucoana Vastica sare de pe pat ca mușcata de șarpe și începe a țipa pe nerăsuflăte:

«Papugiiiule, lichea, marțăfoi, vagabond...»

Bietul domnu-Nae, o iea la sănătoasa cu tot *ambițul* dumisale, își perde papucii, se împedecă în șorț și bate mătăni prin bălăriile de după casă. În urma lui, furtună grozavă:

«Papugiiiule, licheaaa, mi-ai mîncat ținereeețele...»

Domnu Nae tace chitic în bălării, — știe el moarea Cucoanei Vastica, — și, după ce trece vijelia, s'apucă iar liniștit de treabă, de par'că n'ar fi fost nimic: mătură, face mîncare, — umblă prîsnel în toate părțile ca o fată de cincisprezece ani, până cînd, te miri ce iar i se năzărește Cucoanei Vastica, și sărmanul domnu Nae iar își perde papucii și bate mătăni prin dudăul de după casă.

Soarele suie harnic văzduhurile albastre. Cucoana Vastica iea un gavanoș, își potrivește grimeaua într'un ciob de oglindă și pleacă la «Botul calului Iancu Sterea», să și umple gavanoșul cu vin de Transval; asta-i dambaua dumisale, nu s'ar duce cu sticla, s'o picî cu lumina. Clondirele roșii, galbene, verzi, îi fac cu ochiul din fereastră.

Ștregarii, desculți, țipă și se hîrjonesc. Departe suspină flașnetă. Cîteva cumetre sfătuesc pe la porțiți O vecină o întreabă pe cucoana Vastica, zîmbind posnaș:

«Da încotro cucoană Vastică?»

— Ia, să iaū, măiculiță, niște varză.

— Credeam că vrei să ieși niște vin.

— Baaa, nu, măiculiță, nu... Ce să fac eu cu vinul? Eu apă beau, apă, nu vin...

— Da, am auzit cucoană Vastică că nu poți suferi vinul în gură. Apoi mai încet (cucoana Vastica-î cam fudulă de-o ureche): Hm, hm, da știu: îi dai numai decit drumul pe gît...

— D'apoi cum, măiculiță, cum! nu pot suferi vinu 'n gură... Așaaa-așa!»

La capătul uliței răsare același flașnetar pitic, măcinînd acelaș vals melancolic. Ștregarii desculți dau din mîni și sar într'un picior în nourii luminoși de praf. Pe banca de lingă poarta cea albastră, acelaș muscal bătrîn stă neclintit, ca o stană de piatră, în lumina caldă de vară.

N. N. BELDICEANU.

VARĂ...

Vară, dor de rătăcire,
Dulci-s diminețile,
Cînd mă porți-așa 'n neștire
Să-ți văd frumusețile,

Pe cărări albi, spălate
De căderea ploilor,
Pe poteci întunecate
De desimea foilor!

Neguri, faceți la o parte,
Zare, lămurește-te,
Că mi-î dor să văd departe
Brazilii de pe creștetele... Cluj

L. MARICAȘ.

EMINESCU ȘI ALECSANDRI

Citeva informații asupra unei drame din tinereța lui Eminescu

Aron Pumnul, Eliade Rădulescu, Bolintineanu și Alecsandri sînt individualitățile culturale și literare care domină sufletul și gîndirea lui Eminescu în tinereța sa, pînă pe la anii 1870—72. Despre Alecsandri știm că Eminescu îl cetia și-l admira încă din copilărie, uimind pe colegii săi de școală din Cernăuți și din Blaj cu recitări frumoase din poeziile lui. Mai tîrziu, cînd scrise *Epigoni*, vedem pe Eminescu închinîndu-se lui Alecsandri ca unui «rege al poeziei, vecnic tînăr și ferice».

O nouă dovadă, foarte prețioasă, despre influența lui Alecsandri asupra tînărului Eminescu am găsit-o printre manuscrisele acestuia păstrate la Academia Romîna, în vol. 2253, ff. 30—61, cari file dau un caet format 4° mic. E vorba de o piesă teatrală din tinereța a lui Eminescu, o *dramă originală*, într'un act, cum îi zice el însuși. Ea poartă titlul «*Amor pierdut—viață pierdută*», care înlocuește titlul de mai înainte: «*Emmi*», șters ulterior. Drama e inspirată de cunoscuta poezie a lui Alecsandri «*Emmi*» cea-ce ne mărturisește Eminescu însuși, într'o notă de sub titlul dramei (f. 30), unde ni se mai spune despre operă: «*Necomplectă — lipsește poezia care e firul conducător. — Dialogul necomplect. — Caracterle încă rău marcate*». Persoanele sînt: *Vasile*

A[lecsandri], poet, 35 ani¹⁾; Emmi, 17 ani; Alecu, 22 ani; Doctorul 45 ani; Niță (un servitor), 55 ani; Jean. Locul Wies-Baden. Anul 1852.

După ortografie și mai ales după scrisul, care-i foarte asemănător cu cel din partea a doua a manuscrisului de la *Geniu pustiu*, piesa se poate data cu siguranță prin anul 1869—1872; pentru această a doua epocă din junetea lui Eminescu pledează și naivitatea cuprinsului piesei și alte defecte ale ei, caracteristice tuturor scrierilor juvenile ale poetului.

Subiectul dramei este, în scurte cuvinte, următorul: Emmi, un înger blond (ca toate idealurile de femeie ale lui Eminescu), care îndrăgise pe *poetul* Vasile A., de pe cind era copilă și cind acesta-i dedicase, din glumă, niște versuri de iubire, se găsește la Wiesbaden, bolnavă pe moarte din pricina iubirii sale desnădăjduite. Aici ea refuză iubirea — ideală și asta — a tinărului compozitor Alecu, care o adoră. În vremea asta sosește la Wiesbaden poetul Vasile A., prietenul lui Alecu. Emmi se întinește cu el din întâmplare, o serie de scene și de tirade romantice urmează, ea se crede reînscută și e fericită. Dar Vasile A. pleacă, Emmi află că e însurat, cu o femeie brunetă, de care poetul îi vorbise cu entuziasm și — îngerul blind al morții se stinge, după ce i se cântă la pian compoziția lui Alecu, pe cuvintele poeziei lui Vasile A. dedicate ei.

Piesa nu s'ar putea considera ca o dramă, ci este și ea o *poemă romantică* — gen către care Eminescu înclina atât de mult în tinerețea lui. Scrisă în prosă și «lipsită de poezia» pe care voia să i-o dea poetul, ea nu poate avea pretenții la vr'o valoare literară. Este însă cu atât mai interesantă din punct de vedere *biografic* și *istoric-literar*. Ea contribuie să ne lămurească și mai mult personalitatea lui Eminescu, la începuturile sale turburi, în care însă flacăra geniului de mai târziu sbucnește — sfios aici, năvalnic în *Geniu pustiu*, prevestind mărirea de mai târziu.

Dăm aici o probă din text, care vădește odată mai mult că *iubirea de trecut* trebuie considerată ca un *element organic* al sufletului lui Eminescu:

Emmi, în dialogul cu Vasile, care vorbește cu entuziasm de Italia (p. 50):

«Să-ți spun. Mie... nu-mi place Italia, ca... Bucovina. Tata are o casă 'n Suceava... față 'n față cu acele ruine negre, ce se zic a fi fost castelul Domnilor Moldovei... Îmi place să stau viața mea toată să privesc acele ruine... Noaptea... iarna... într'o cameră caldă, caldă... eu stau la fereastră și privesc ruinele cele nise, albe, cu argintul lor galben (? *sic*) fugind prin nouri negri... în umbrele acelor nori aruncate pe zăpadă părînd a fi umbrele străbunilor. Apoi să las perdeaua 'n jos și la lumina focului să citesc povești bătrîne și să-mi adorm mintea mea de copil nebun cu istoriile cronicelor colbăite ale tată-meu. Vezi tu... ce viață mi-ar plăcea... etc.»

Dar poema asta romantică ne mai lămurește din punct de vedere al pornirilor literare epoca vieții lui Eminescu, în care a fost scrisă «drama». Ieșit abia din vâlmășagul traiului de actor, Eminescu încearcă să creeze în dramă și să aprofundeze acest tărîm: pe-atunci e scris și poemul dedicat lui Mureșeanu (1868), de pe-atunci datează traducerea operei lui H. Th. Röscher despre «*Arta reprezentării dramatice*», traducere care l'a preocupat pe Eminescu până pe la 1874, iar pe la 1868 va fi tradus — poate pentru usul vr'uneiia din trupele de actori în care se găsea — drama lui Wilhelm Ierwitz, «*Histrion*» (vezi Ms. Ac. Rom. 2253, ff. 2—8, coale scrise pe ambele pagine).

I. SCURTU.

¹⁾ În textul dramei (ms. cit. f. 55) e scris *Alecsăndrescu* și înlocuit apoi cu *Vasile*, iar la f. 57 e scris *Ștefan Vrania* (?) peste *Vasile Alecsăndrescu*, — o îndreptare făcută cu altă cerneală (violetă) și dătînd evident de mai târziu, probabil din vremea prețeriei lui Eminescu la Iași.

NOUL RĂZBOIŪ

— ȘTIRI DESPRE ȚERI ȘI OAMENI —

(Urmare.)

Simoda, orașel de 3—4.000 de oameni. În bazar, Oliphant cumpără o umbrelă în care proprietariul ei *se îmbracă*; e de hirtie ceruită și ține cât o ploaie; prețul e în jumătate ca al unei părechi de mănuși. Hirtia de scoartă de dud se întrebuintează la paravane, care sînt păreții odăilor, la evantalii ca și la pălării; din ea se fac batiste.

Visită la funcționari iaponesi, cari rîd înainte de toate, ca întovărășire obișnuită a tuturor sentimentelor, ca expresie normală a politeții. Ei ieaș în bucățele de hirtie cite ceva din toate felurile de mîncare europene, care li se par — și aș și dreptul, din punctul lor de vedere — mai interesante decît gustoase: e pentru cei de acasă. Ei însă minincă mai mult pește, paseri și orez; temeiul bucătăriei sînt sosurile.

Iedo, vechia capitală feudală, care trebuia să întinerească în curînd supt numele de Tokio. Dealuri încununate cu temple; de-asupra lor, creștetul înaltului munte de foc Fusiyaama. Principi iaponesi vin să viziteze pe marele Trimes străin în corabia lui; unul se apucă să zugrăvească pe furiș, în carnetul său de la cingătoare, chipul lordului Elgin. Orice om bine crescut știe să prindă din citeva trăsături de penel — și scrisul e o zugrăveală care se face cu penelul — o față omenească, o priveliște, o scenă. Citeva corăbii de model olandes, mari și greoaie, formează flota de război a Imperiului: un domn cinchit la pămînt, care soarbe încetinel ceaiul său, e amiralul suprem, generalisimul pe apă al țerii; astăzi Iaponia are în flota ei, dăunăzi învingătoare, unul din cele mai puternice mijloace de luptă pe apă. Forturile din Tokio sînt mult mai bune: ele arată o mare cunoștință a meșteșugului fortificației. De-asupra lor filfiie steagul alb cu roata roșie a soarelui.

Dame se primblă în luntri în jurul corăbiei, rîzînd răutăcios de ciudățenia albilor. Și ele s'aș făcut albe cu pără de orez și aș dat buzelor lor palide cea mai vioaie roșeață.

Negocieri cu amiralul și cu un coleg al acestuia, care învață tot cu o răpeziciune uimitoare; talmaciul, și el foarte inteligent, e ca «un diplomat din școala lui Talleyrand».

Intrare în oraș: unii în *norimoane*, palanchine pătrate, care se razimă pe umeri omenești deprinși cu asemenea sarcini; alții călări pe cai cari aș coplete încălțate cu galoși de paie, coada băgată într'un sac, poartă șele pline de pietriș și scări ca niște papuci, — li lipsește numai scufia! Cite doi oameni aleargă lingă fiecare cal; dregători cu rochii albastre și albe, gardiști târcați bătînd în pămînt cu bețe în jurul cărora se ciocnesc inele de fier, alcătuiesc alaiul. Mulțimea care freamătă împrejur e oprită din loc în loc de porți de lemn; de acolo înainte, altă mulțime se ține de Europeni. Femeile sînt strașnic de muruite cu făină de orez — obicei barbar!; ele aș dinții vâpsii cu negru și sprincenele rase.

Misiunea englesă e găzduită în odăile alipite de un templu: pești aurii călătoresc prin apele unui heleșteu împodobit cu ostrov, cu punte și plin de înalta buruiană a lotusului. Odăile pot fi mărite și micșurate prin luncarea paravanelor care sînt păreții despărțitori. Rogojini și obiecte de lac încheie mobilierul.

În apropiere, e cartierul nobleții: mari case închise, cu zăbrele, în curți nemăsurate, care se prelungesc cît o stradă întreagă. Scări pentru foc, depozite pentru mobile în cas de foc, dau un caracter și mai neobișnuit acestor largi strade tăcute.

La cumpărături. Copii aleargă după călăreți, strigînd: «Chinesii! Chinesii, aveți ceva de vîndut?». Alt străin decît Chinesul nu cunosc ei, și nici cei mai bătrîni decît dinșii. Prăvăliile au firma în virful unor prăjini, sau numai un prosoap atîrnat, ca la bărbierii noștri din vremile patriarcale. Clienții sînt poftiți pe micî divane roșii și copii îi cinstesc cu ceaiu, lulele și dulcele din partea locului: apă caldă în care plutesc frunze de trandafir.

Mulți cîni rătăcitori, cari au la îndemîină spitale și îngrijitori, — frumoși cîni grași, îndrăzneți. Ei sînt, împreună cu calul și paserile, animalul domestic național: boi, vaci, bivoli sînt puțini; «laptele, untul, brînză sînt necunoscute ca obiecte de alimentație» (dar se mîncă mult culbecii); porcii și oile se descriu doar de Chinesii ce vin prin aceste insule lipsite de cel mai blînd ca și de cel mai murdar dintre dobitoace. Aceste insule cuprind decî cu altă rasă omenească, cucalte, clădiri, altă cultură, alte datini, alt suflet, și o faună cu totul alta!

(Va urmă.)

N. IORGA.

CRONICĂ

No. 2 din *Paloda literară* nu îndreptățește speranțele deșteptate de cel dînităiu. D. Nanu dă de toate și pentru toate gusturile, pe cînd, în împrejurările de astăzi, fiecine e dator să aleagă. A alege rău e încă mai bine decît a nu alege de loc, fiindcă e veșnică vorba veche că: «mai ușor reiese adevărul din greșală decît din confuzie». Ni se dau, alături cu ditirambi la adresa unor oameni fără talent servind direcții perverse, pînă și poezii franceze, de pseudonimi. Se poate așa ceva?

* * *

La Birlad, unde apare «*Paloda literară*», s'a încheiat în sfîrșit lupta dintre cei doi poeți ce locuiesc acolo: d. Nanu și d. Tutoveanu. Au fost destule articole schimbate prin foile politice și literare din localitate. Luptătorii ar fi foarte incurcați dacă li s'ar cere rostul străduințelor lor războinice, ce direcție represintău și ce scop urmăriau. În asemenea casuri, e mai bine să nu se înceapă. Două săbii pot să nu încapă într'o teacă, doi poeți pot lucra însă foarte bine într'un colț de provincie săracă, dacă

ei înțeleg cum se cuvine misiunea lor de a trezi și întreține frățeste viața culturală acolo unde i-au așezat împrejurările. Sau vom avea totdeauna, de la Tanovicenii și Găvăneștii Bucureștilor și Iașilor până la poeții din Birlad, cusurul regretabil de a nu încăpea nici-odată unui de alții?

* * *

Tot în Birlad a apărut o nouă revistă literară, «Făt-Frumos». Numele cavalerului popular, al făcătorului de minuni din basme, nu e luat în deșert pentru cine știe ce scopuri rele de paradă. «Făt-Frumos», ni se spune, «această întrupare maiestooasă a minții românești, luat de noi drept călăuză spre a ne arăta: în urmă, trecutul cu vrednicia și farmecul lui, înaintea, viitorul scaldat de soarele veșnic strălucitor al neamului nostru, așteaptă pe toți acei ce cred în ei înșiși și în temeinicia țelului ce urmărim.» E un lucru cuminte, spus bine.

Deocamdată avem: două bucăți de d. Nanu, o frumoasă poezie romantică de d. G. Tutoveanu, o schiță de d. I. Adam (de ce ține d-sa la subiectele căutate și curioase?), note privitoare la Creangă (decî, tot mai mult, arătăm că știm cinsti pe cei mai mari cu gîndul din neamul nostru prin cercetarea folositoare a vieții și scrisului lor, iar nu prin vorbe în vînt și teorii zădarnice), ba chiar un document. Un «document»? — mare curaj din partea tipăritorilor revistei birlădene! Și urgisitele urme ale trecutului nostru, pretextul de glume neroade pentru filosoafștrii sublimi și marii gazetari internaționali, dintre cari unul se indigna ieri că Academia Romînă se ocupă mai mult cu istoria țerii (pe o vreme cînd neamul aceluî gazetar umbla pe alte meleaguri), documentele vor păstra, ni se spune, locul lor și în numerele viitoare. Foarte bine!

* * *

D. I. Bianu și-a reunit în volum, în «Biblioteca pentru toți» (Alcalay), supt titlul *Momente culturale*, articolele, scurte și cuprinzătoare, pe care le-a tipărit în «Revista Nouă» asupra cîtorva scriitori, de tot vechi sau aparținînd generației care pe atunci, la 1890, nu mai exercita o influență asupra spiritului general. În fruntea lor, cetitorii vor găsi cu plăcere o foarte cuminte conferință din 1891 asupra culturii și, în special, literaturii românești în secolul al XIX-lea.

* * *

Noua carte a d-lui C. Rădulescu-Motru, *Cultura romînă și politicianismul* (Socec, București, 1904), susține prin argumentații filosofice, presintate într'un stil curgător, idealele de adevărată cultură care au fost predicate și apărate în această revistă și pe care le vor admite în curînd, spre cinstea lor și spre folosul tuturor, reprezentanții de căpetenie ai generației tinere, fără osebire. Am avea de observat următoarele: Trecutul nostru s'a împărțait de o cultură mai solidă și mai respectabilă decît cum admite autorul: în Orient am fost totdeauna un element cultural vrednic

de laudă. Cercetările antropologice nu ni se par că pot ajuta să stabilizească natura culturii de care avem nevoie, precum nici comparația cu noii recruți ai culturii europene: Negri sau Iaponesi (aceștia din urmă prea aspru tratați, cred): există de veacuri o direcție culturală potrivită cu noi, de la care ne-am îndepărtat uneori, dar spre care ne vom întoarce totdeauna în epocile cuminți, și acea direcție e înscrisă trainic în literatura noastră, care e foarte veche, în arta și în cîntecul poporului, veșnice modere. Mai departe, generația de la 1848 s'a manifestat sincer, potrivit cu spiritul general al timpului și, dacă nu putem fi mulțumiți în toate cu acțiunea ei, îi datorim de sigur recunoștință. Ea nu echivalează — cum am arătat în *Opinions perniciouses* — cu partidul liberal vechiu. În sfîrșit, politicianismul — un mare rău, de sigur — va dispărea prin acțiunea de înviere a unei școli mai bune, care să pregătească la muncă practică, nu la stăpînirea pentru plăcerea de a porunci și de a smulge vieții cit mai multă satisfacție brutală, — un ideal miserabil, care se trîmbează prin rituri, spre rușinea neamului omenesc.

Acestea sînt obiecțiile ce aveam de presintat recomandînd publicului cartea d-lui Motru, care se înfățișează ca un tovarăș de idei și de ideal al nostru.

* * *

Tipografia «Minerva» reproduce într'o splendidă cromolitografie de format mare un tablou de Aman: Ocolirea bisericii Stavropoleos din București cu aierul în Vinerea Patimilor. Asupra operei lui Aman, care a trezit din nou atenția în timpul din urmă, se va mai vorbi în această revistă.

N. IORGA.

NOTIȚE

Artiști ardeleni la București. — D. George Dima, distinsul nostru compositor și profesorul de musică al liceului din Brașov, a petrecut săptămîna trecută cîteva zile printre noi împreună cu d-na Maria Dima, o cîntăreață de mîna întii, posedînd o voce de alt admirabilă și o școală îndelungată. Artiștii ardeleni asistară la concertul societății *Carmen*, întorcînd astfel visita pe care cîțiva membrii ai societății o făcuseră Reuniunii romine de musică din Brașov, al cărei președinte e d. G. Dima. Cu acest prilej, M. S. Regina a făcut artiștilor ardeleni onoarea de a-i invita în două rînduri la Palat, unde d-na Dima a debutat cu o serie de cîntece rominești, în mare parte compoziții ale d-lui G. Dima, precum și cu diferite cîntece de marii compositorii clasici. Cîntăreața a reușit să farmece cu desăvîrșire pe Suverană și Curtea cu darurile vocii sale. La despărțire, M. S. Regina a oferit d-nei Dima, spre aducere aminte, o minunată broșă cu diamante și rubine avînd monogramul Reginei, o fotografie și mai multe din scrierile sale cu dedicațiuni autografe. În acest chip, d-na Dima, care terminase anul trecut un curs de înalte studii de canto la

Lipsca, își reîncepe cariera de cîntăreață supt cele mai fericite auspicii. Ne bucurăm de acest succes pe deplin meritat și dorim să auzim pe d-na Dima interpretînd compozițiile neîntrecute ale d-lui Dima într'un mare concert la București.

* * *

O mărturisire neașteptată. — De luni de zile am tot citit prin gazetele de tiraj și prin: revistele fără nici un tiraj (deși de aceeași categorie) anunțuri de reclamă americană despre *Reînvierea*, revista ieșană ce se tipărește — adecă s'a tipărit, *odată* păn'acum — la Botoșani. Acum ni se dă prilejul să înregistrăm și o mărturisire, de sigur sinceră, a redacției acestei minunate reviste lunare c'un număr *unic*: vorba e de un comunicat ce pare oficial (al redactorilor *Reînvierei*), care 'ncepe astfel: «*Reînvierea* este titlul unei reviste tipărită cu mare lux în Botoșani. Revista este pusă sub direcțiunea d-lui A. D. Xenopol și a d-nei Riria. *Printre revistele noastre care de la un timp cele mai multe au căzut așa de jos, de sigur că «Reînvierea» nu poate ocupa decît locul de frunte»!* Se poate o sinceritate mai desinteresată ca asta? Sc.

* * *

Concertul societății „Carmen”. — Mercuri 3 Martie c. a avut loc în fața unui public pe cit de numeros pe atîta de ales al treilea concert al vrednicei societăți sub conducerea d-lui Chiriac și care cu drept cuvînt este o societate pentru cultivarea și răspîndirea muzicii naționale.

Elementele care alcătuiesc corul societății «Carmen» s'au dovedit și în total și în parte că sînt dintre cele mai bune. Dacă melodiile provențale ori cele din autorii musicali clasici n'au deșteptat atîta entusiasm și dacă în genere partea I-îu a concertului a fost mai puțin animată decît a doua, vina nu e nici a excelentului stăpînitor de ansambluri ce e d. Chiriac, nici a coriștilor cari au dovedit o deosebită fineță în executarea partițiilor lor, nici a publicului care a aplaudat din toată inima pe armonioșii cîntăreți și în această d'întăiu parte a Concertului. Ci cauza a fost că fiorul străbătător al melodiilor pornite din sufletul poporului nostru spre a înduioșa și alina, deștepta ori răzvrăti, acel fior nu putea fi pornit și simțit nici prin *Arlesiana*, nici prin *Popasul Țigănilor* atîta de reușit executate.

Și de-aici poate c'ar fi și pentru conducătorul societății o indicație de urmat: nu pentru muzica clasică au venit studenții și profesorii, literații și oamenii noștri de samă în sara de 3 Martie, ci pentru muzica națională.

De aceia la viitoarele concerte am dori și mai multă muzică națională. Să răsune mai multe doine și hore supt bolta largă a Ateneului Român, și inimile vor fi atunci cîștigate deopotrivă cu sufletele tuturor acelora ce se simt cu adevărat Romîni. V. P.

RĂSPUNSURI

M. S., Loco. — Cu traducerea d-tale din Leconte de Lisle ai reușit să faci dintr'o «poemă barbară» o *barbară* poemă; ne vei înțelege cînd nu vrem să compromitem pe marele parnasian.

Nimița din Bîrlad. — Regretăm că n'avem pentru D-voastră decît un «sfat» *negativ*. Îl veți urma?

M. Em. N., Craiova. — Poeziile D-voastră nu le găsim «întemeiate», cu atît mai puțin dorința de a le publica.